DREWNIANY
BIAŁYSTOK

Pełne opisy szlaków: www.szlaki.bialystok.pl

Regionalny Oddział PTTK BIAŁYSTOK

Mapa powstała w ramach zadania publicznego „Białostockie szlaki turystyczne” realizowanego przez Regionalny Oddział PTTK w Białymstoku

Białystok

Zadanie dofinansowane ze środków z budżetu Miasta Białegostoku

DREWNIANY BIAŁYSTOK

Ścieżka tematyczna „Drewniany Białystok” jest twórczą kontynuacją i rozwinięciem idei „Szlaku architektury drewnianej”, który utworzony został przez Urząd Miejski w Białymstoku w 2011 r. w celu zaprezentowania najciekawszych białostockich budowli z drewna, a także całych drewnianych „enklaw” w mieście. Zachowane budynki drewniane w Białymstoku to dziś przede wszystkim domy mieszkalne, często z bogatym detalem snycerskim. W grupie tej znalazły się także „drewniane kamienice”, wille w stylu narodowym, neorosyjskim czy modernistycznym, a także pojedyncze przykłady obiektów sakralnych czy przemysłowych. Najwięcej drewnianych budynków zachowało się na osiedlu Bojary. Jednak w całym mieście budynków drewnianych jest dużo więcej. Część obiektów objęta jest ochroną konserwatorską, część dzięki zabiegom mieszkańców i instytucji jest restaurowana i otrzymuje „nowe życie”, jednak wiele z nich popada w ruinę lub płonie, aby zrobić miejsce na to, co „nowe”. Drewniany Białystok to bardzo ważna część naszej historii i „genius loci” tego miasta.

Autorstwo:
Oryginalny Szlak architektury drewnianej utworzony został przez Urząd Miejski w Białymstoku w 2011 r. we współpracy z firmą Landbrand.

Oznakowanie:
Część obiektów oznaczona jest metalowymi kartuszami z brązowym motywem, na których znajdują się opisy w języku polskim i angielskim.

1. Ulica Koszykowa

To prawdopodobnie najbardziej urokliwa ulica w sercu osiedla Bojary, wysadzana „kocimi łbami”, a po jej obu stronach znajduje się około 20 posesji z drewnianymi budynkami z końca XIX i początku XX wieku. Domy ustawione są szczytami lub kalenicowo do ulicy, część otoczona jest zielenią starodrzewu lub opleciona winoroślą.

2. Dom, ul. Koszykowa 1

Widnieje w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków od 2005 roku. Zbudowany prawdopodobnie w końcówce XIX w. Prezentuje typ małomiasteczkowego domu wielorodzinnego z dwoma wejściami: w elewacji od ulicy i od podwórza z gankiem. Obecnie niezamieszkany, znajduje się w zasobach miasta.

3. Ulica Stanisława Staszica

Powstała pierwotnie jako dróżka wiodąca z ul. Aleksandrowskiej (dziś Warszawskiej) na ul. Słonimską. W latach 80. XIX w. nazywano ją Stołypińską, a w okresie międzywojennym otrzymała swoją dzisiejszą nazwę. Wynajmowano tu mieszkania głównie pracownikom urzędów, jak również nauczycielom. Podczas okupacji hitlerowskiej w wielu domach odbywały się tajne komplety. Do dziś na ul. Staszica zachowało się zaledwie kilka drewnianych domów, z czego jeden znajduje się w rejestrze zabytków.

4. Dom, ul. Staszica 5

Na liście zabytków znajduje się dom pod numerem 5 zbudowany w końcu XIX w. jako duży budynek wielorodzinny z użytkowym poddaszem z lukarnami, nakryty dwuspadowym dachem, ustawiony kalenicowo do ulicy. Na skutek wielokrotnych przebudów i termomodernizacji oraz wyraźnego podziału własnościowego na dwie, obecnie kompletnie różne części, budynek stracił wiele ze swoich walorów artystycznych.

5. Dom, ul. Staszica 9

Najstarszy dom na Staszica, zbudowany prawdopodobnie około 1879 roku. O jego dawnej metryce świadczy ukośne usytuowanie względem ulicy. Widać, że jego narożnik niejako „wcina się” w chodnik, bo budynek pierwotnie skierowany był frontem na duży ogród rozciągający się w kierunku północnym. Jest to obecnie budynek mieszkalny. Zachował się oryginalny szalunek i odeskowanie naroży, jednak zatarte zostały wymiary i podziały otworów okiennych.

6. Ulica Wiktorii

Nie udało się jednoznacznie ustalić skąd wzięła się nazwa tej ulicy, notowanej już od 1909 r., a powstałej jako droga dojazdowa do tworzących się posesji. W międzywojniu zbudowano przy niej kilkadziesiąt drewnianych domów wielorodzinnych. Stały one przeważnie kalenicowo do ulicy, były parterowe i kryte dwuspadowym dachem. W niektórych rozgrywały się ważne historyczne wydarzenia, np. nieistniejący dziś dom przy ul. Wiktorii 6/1 gościł w 1905 r. Józefa Piłsudskiego podczas jednej z jego ostatnich wizyt jako działacza PPS. Obecnie przy ul. Wiktorii stoi trzynaście budynków drewnianych, w tym jeden widnieje na liście zabytków.

7. Dom, ul. Wiktorii 14

Zabytkowy dom zbudowany około 1901 roku został niedawno gruntownie wyremontowany, jednak z zastosowaniem naturalnych materiałów jak drewno i ceramiczna dachówka. Odtworzono także pierwotny układ oszalowania, stolarki okiennej wraz z okiennicami oraz zachowano bryłę i podziały elewacji. Budynek, będący od lat 50-tych w zasobach miasta, został przekazany rodzinnemu domowi dziecka i pełni dziś funkcje mieszkalne.

8. Dom Czesława Sadowskiego, ul. Wiktorii 9

W domu z 1911 roku mieszkali przed wojną artyści plastycy Tadeusz i Czesław Sadowscy. Czesław malował portrety, plakaty, martwe natury, ilustrował książki, był autorem grafik i karykatur, a przede wszystkim pejzaży i widoków Białegostoku i okolic. Obecnie budynek jest nieużytkowany i popada w ruinę. Pojawiają się głosy o potrzebie przeznaczenia obiektu na galerię prac Sadowskich.

9. Galeria im. Sleńdzińskich, ul. Wiktorii 5

Budynek powstał ok. 1911 roku. Jest to przykład dużego parterowego domu wielorodzinnego z wysokim poddaszem użytkowym. W końcówce XX wieku budynek przeszedł na własność miasta i w 2016 r. został przekazany na cele kulturalne. Dzięki umieszczeniu w nim Galerii Fotografii – oddziału Galerii im. Sleńdzińskich budynek udało się zachować.

10. Hala Targowa, ul. Modlińska 2/1

Wybudowana została w 1934 r. na Starym Rynku. Hala miała lekką drewnianą konstrukcję z centralnym pomieszczeniem przekrytym dachem z otwartą więźbą dachową. Posiadała 38 miejsc sprzedaży, w których sprzedawano głównie mięso. Przetrwała wojnę w dobrym stanie, w latach 70. XX w. nie była już użytkowana. Jej remont w latach 90. spowodował zmiany kształtu i wielkości otworów drzwiowych i okiennych, nakrycie centralnej hali stropem oraz pokrycie elewacji sidingiem. Jednak oryginalna drewniana konstrukcja oraz układ pomieszczeń zachowały się w niezmienionym stanie.

11. Ulica Słonimska

Drewniana zabudowa ulicy Słonimskiej wypierana jest przez powstające nowoczesne bloki mieszkalne. Praktycznie cała parzysta pierzeja ulicy pozbawiona została drewnianej zabudowy, jednak po przeciwległej stronie zachowało się kilka perełek drewnianej architektury.

12. Willa mierniczego Jana Woltera, ul. Słonimska 31

Została wybudowana wg projektu Rudolfa Macury w 1934 r. W 2009 r. właściciele dokonali gruntownego remontu przywracającego willi pierwotny wygląd. To niewątpliwie jeden z najcenniejszych zabytkowych obiektów w Białymstoku i od 1990 r. znajduje się w rejestrze konserwatorskim.

13. Dom, ul. Słonimska 33

Na liście zabytków widnieje także dom przy ul. Słonimskiej 33 wybudowany w połowie lat 20. XX w. w charakterystycznym stylu dworkowym. Dużą bryłę parterowego budynku pokrywa rzadko spotykany półszczytowy dach z facjatą, a wejście chroni przeszklony ganek. Obiekt jest w dobrym stanie, pozostaje jednak nieużytkowany, a jego położenie w głębi posesji ogranicza możliwość oglądania go.

14. Willa geodety Puciłowskiego, ul. Słonimska 35/2

Dobrze zachowana willa przy ul. Słonimskiej 35/2 została wybudowana w 1933 r. przez Adama Puciłowskiego i prezentuje ciekawy przykład obiektu oszalowanego poziomo „na zakładkę”. Uwagę zwracają duże okna i czterospadowe dachy oraz przestrzenne wnętrza.

15. Ulica Złota

Przebieg ulicy nie zmienił się od jej wytyczenia w 1927 r. Do dziś zachowały się trzy ciekawe drewniane domy o zróżnicowanych kształtach i funkcjach, które zostały wpisane na listę zabytków. Wraz z murowaną willą pod nr 6 stanowią one świetny przykład dawnej zwartej zabudowy typowej dla centrum Białegostoku.

16. Dom mieszkalny, ul. Złota 7

Dom wzniesiony w 1932 r. przez Aarona Kapłana to przykład bardzo dobrze zachowanego budynku mieszkalnego z okresu międzywojennego. Parterowy, z użytkowym poddaszem, ciekawym ozdobnym szalunkiem i bardzo charakterystycznym obramowaniem otworu drzwiowego.

17. Dom mieszkalny, ul. Złota 8

Świeżo odrestaurowana miejska willa przy ulicy Złotej 8, datowana na rok 1930, prezentuje elementy stylu dworkowego z charakterystycznym mansardowym dachem z facjatami po obu stronach. Podczas remontu zachowano podziały elewacji i odtworzono dekoracyjne odeskowanie.

18. Dom czynszowy, ul. Złota 9

Najokazalszym budynkiem jest dwukondygnacyjna „kamienica” czynszowa pod nr 9. Wybudowana została przed 1934 r. dla Czupy Kane, której spadkobierczyni Diana Kwart sprzedała go po wojnie Antoniemu Przyłuckiemu. W okresie powojennym znajdowały się tam cztery osobne mieszkania. W 1947-1970 jeden z lokali wynajmował ks. Michał Sopoćko, późniejszy błogosławiony (na budynku widnieje stosowna tablica).

19. Kaplica parafialna pw. św. Faustyny i bł. Michała Sopoćki, ul. Poleska 42

Jest to jedyny drewniany obiekt sakralny w Białymstoku. Plebania powstała pod koniec XIX w., a nowszą część, w której dziś znajduje się kaplica, dobudowano w latach 1955-57 z inicjatywy ks. Michała Sopoćki, według projektu Michała Bałasza. W 1970 roku zamieszkał tu ksiądz Sopoćko i spędził pod opieką Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny ostatnie lata życia (zmarł w 1975 r.). Do dziś zachował się pokój wraz z meblami i wyposażeniem, w którym mieszkał późniejszy błogosławiony. Kaplica jest wydłużonym budynkiem z wyodrębnionymi obiema historycznymi częściami. Od 1995 r. na liście zabytków.

20. Wodopojka, ul. Sienny Rynek

Dzisiejsza rekonstrukcja drewnianego budynku z końca XIX w. jest świadectwem jak wyglądało białostockie życie codzienne na przełomie wieków. Była to oryginalnie jedna z dwóch budek do pojenia dużych zwierząt wzniesiona w ramach budowy białostockich wodociągów. Architektura budynku nawiązuje do tradycyjnego rosyjskiego budownictwa drewnianego. Dziś obiekt pełni funkcję gastronomiczną.

21. Ulica Młynowa

Ulica Młynowa biegła przez serce Chanajek, białostockiej dzielnicy żydowskiej biedoty, a także tuż przy Rynku Siennym, największym placu targowym w mieście. Istniejąca tu zabudowa była gęsta, przeplatały się piętrowe budynki murowane i parterowe drewniane, ze sklepikami i zakładami rzemieślniczymi. Obecnie na Młynowej zachowało się tylko kilka obiektów.

22. Dom, ul. Młynowa 19

Najciekawszy budynek na Młynowej to dom pod numerem 19. Duży, parterowy, z facjatami, okiennicami i przeszkloną werandą, należał w międzywojniu do żydowskiej rodziny Szmidtów, później mieszkał tu m.in. przedsiębiorca Szloma Flikier. Obecnie nieużytkowany.

23. Dom mieszkalny, ul. Grunwaldzka 20

Dwukondygnacyjny dom czynszowy, charakterystyczny dla okresu międzywojennego, jako jeden z nielicznych w mieście przetrwał w tak dobrym stanie technicznym. Zachowana jest pierwotna bryła budynku, podziały elewacji, oryginalna klatka schodowa, a nawet klamki. Dom wybudowano dla małżeństwa Kamieńskich według projektu architekta Szymona Pappe na początku lat 30-tych XX w. Feliks Kamieński był żołnierzem ZWZ-AK, a dom przy Grunwaldzkiej służył za miejsce spotkań ludzi z ruchu oporu. Jest zabytkiem od 2018 r.

24. Kwartał Ryszarda Kaczorowskiego, ul. Mazowiecka

Upamiętnia miejsce urodzenia (26.11.1919 r., ul. Mazowiecka 7) i lat młodości ostatniego Prezydenta RP na Uchodźstwie Ryszarda Kaczorowskiego. Obejmuje trzy obiekty, w tym dwa murowane (ul. Mazowiecka 33 – dawna garbarnia oraz ul. Mazowiecka 35, szkoła powszechna, do której uczęszczał młody Kaczorowski).

25. Dom narożny, ul. Mazowiecka 31/1

Najciekawszym obiektem jest wpisana w 2021 roku do rejestru zabytków narożna „drewniana kamienica”, zwana też przez niektórych „domem-żelazkiem”. Charakterystyczny trapezowy kształt budynku wymuszony został wielkością i położeniem działki. Dwukondygnacyjny obiekt z wysokim dachem został wzniesiony niedługo przez 1932 rokiem. Uwagę zwracają: charakterystyczne odeskowanie (pionowo, poziomo, w jodełkę), a do tego profilowane gzymsy i dekoracje na węgłach. Dom nieużytkowany, niszczeje, jednak wpisanie go na listę zabytków daje nadzieję na jego zachowanie i odrestaurowanie.

26. Dom, ul. Mazowiecka 52

Nieopodal znajduje się jeszcze jeden ciekawy drewniany obiekt. To jeden z kilku w mieście zachowanych wielorodzinnych, dwukondygnacyjnych domów czynszowych. Został zbudowany prawdopodobnie około 1935 roku. Charakterystyczny skromny detal, szalowanie w jodełkę, doświetlona klatka schodowa oraz bryła wskazują na inspirację modernizmem.

27. Willa gen. von Driesena / Muzeum Rzeźby Alfonsa Karnego, ul. Świętojańska 17

Okazała willa zbudowana została w obecnym kształcie przez generała majora barona Mikołaja von Osten-Driesena w 1890 roku. Budynek pełnił następnie różne funkcje m.in. przychodni, sądu. Od 1993 r. jest siedzibą Muzeum Rzeźby Alfonsa Karnego. Willa zbudowana została w stylu „szwajcarskim”: rozczłonkowana bryła z dwoma wysuniętymi ryzalitami, dach ze znacznie wysuniętymi okapami, ażurowe dekoracje szczytów, zdobny balkon. Także wnętrza willi zachowały się w wyjątkowo dobrym stanie: kasetonowe sufity, kwiecista tapeta, gabinet mauretański z polichromowanym stropem. Całość wraz z budynkami dawnej stajni i wozowni stanowi unikatowy przykład miejskiej siedziby rezydencjonalnej o reprezentacyjnym charakterze.

28. Młyn, ul. Pod Krzywą 11/1

Jedyny w mieście zachowany przykład drewnianego obiektu przemysłowego. Został wybudowany w 1947 roku przez Kazimierza Gwoździeja i przez kilka lat funkcjonował jako przedsiębiorstwo prywatne. W 1962 r. został przejęty na rzecz Skarbu Państwa. Obecnie jest własnością miasta i przeszedł gruntowny remont. Zachowało się oryginalne, kompletne i sprawne wyposażenie młyna. Obiekt nie jest użytkowany. Od 2011 r. w rejestrze zabytków.